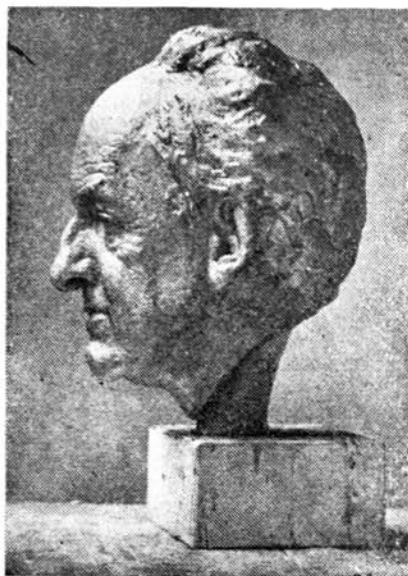

Gerhart Hauptmann, bust de
Carl Ebbinghaus (1922)

Gerhart Hauptmann

G

erhart Hauptmann — de la nașterea căruia se împlinesc anul acesta, la 15 noiembrie, 100 de ani — și-a câștigat un loc important în istoria modernă a teatrului universal. Creația lui dramatică, strâns legată de numele lui Otto Brahm și de începuturile teatrului „Freie Bühne“, se împletește îndeaproape și cu activitatea primelor decenii ale Teatrului de Artă din Moscova. Opera dramatică a lui Gerhart Hauptmann, în special lucrările scrise între anii 1890—1899, dă greutate și valoare literaturii naturaliste germane. Ea a adus, mai ales cu *Țesătorii*, o contribuție semnificativă pentru literatura germană de la sfârșitul veacului trecut în reflectarea artistică a creșterii mișcării muncitorești, a avântului revoluționar al maselor proletare germane de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În general, creația dramatică a lui Gerhart Hauptmann exprimă o nemulțumire profundă față de lumea burgheză. Victime ale orînduirii capitaliste — fie că se numesc Rose Bernd, Henschel, Dorothea Angermann din piesa ce-i poartă numele, Helene Krause din *Înainte de răsăritul soarelui* sau Mathias Clausen din *Înainte de apusul soarelui* —, toți eroii lui Hauptmann poartă un protest, e drept, adesea surd, uneori neputincios, dar întotdeauna plin de tragism, împotriva nedreptăților sociale. Ei nu știu și nu pot să lupte și să înfrîngă forțele potrivnice, care le zdrobesc fericirea; de aceea, de cele mai multe ori, pier fără să-și poată formula clar protestul. Fiecărui cititor sau spectator îi apare însă limpede mesajul dramaturgului, care cere răspicat condamnarea unei lumi dușmănoase omului.

Nu se poate vorbi, din păcate, despre o linie consecventă în creația artistică a dramaturgului. În perioada de tinerețe, ea exprima prezența efectivă a lui Hauptmann în mijlocul frământărilor artistice și sociale ale epocii. În anii maturității însă, scriitorul s-a izolat oarecum de problemele realității, pentru ca, spre sfârșitul vieții, să aibă față de ele o atitudine depresivă. E, poate, și ceea ce explică faptul că, jucată pe toate scenele lumii la cotitura veacului, opera lui a cunoscut în deceniile următoare un tot mai redus interes.

Trista stare de spirit a poetului este însă în bună măsură legată de faptul că a trăit — chiar dacă izolat și tacit dezaprobat — în mijlocul barbariei fasciste, în care se prăbușise Germania în anii hitlerismului și ai celui de-al doilea război mondial. Testamentul lui este însă plin de optimism. Scris în primele zile după eliberarea Germaniei și înmînat poetului revoluționar Johannes Becher pentru a-l adresa întregului popor german, acest testament mărturisește adevăruțea lui Hauptmann la construirea unei vieți noi, a unei vieți cu adevărat libere, într-o Germanie pentru prima dată cu adevărat eliberată.

* * *

Dramaturgul Gerhart Hauptmann, despre care vorbesc cu entuziasm Stanislavski și Lunacearski, a cunoscut de asemenea prețuirea unora dintre ctitorii teatrului nostru contemporan — Al. Davila, Paul Gusty, Victor Ion Popa.

În România dinaintea Eliberării, o dramă socială cu semnificații adînc protestatare cum este *Țesătorii* nu putea ajunge însă pe scena nici unui teatru profesionist. Soarta țesătorilor silezieni din 1844 și lupta lor aprigă împotriva exploataării și exploataților au fost însă cunoscute îndeaproape de muncitorii romîni. Lectura acestei piese făcea parte din educația lor revoluționară, iar interpretarea modestă a unor acte sau chiar a piesei întregi se leagă de începuturile mișcării artistice muncitorești din țară. În Transilvania, *Țesătorii* se joacă la 8 aprilie 1909, la Brașov, în sala „Unicum“. Aplauze entuziaste și un coș cu flori primit de una dintre interprete, după cum mărturisește presa vremii, au răsplătit eforturile lăudabile ale modeștilor artiști amatori, care au adus în fața publicului românesc opera încărcată de sensuri revoluționare a lui Gerhart Hauptmann. Ziarul „Adevărul“, editat la Budapesta între 1903—1919 (nr. 8/1909, pag. 3), a subliniat succesul deplin de care s-au bucurat interpreții și, mai ales, a relevat semnificația profundă a acestui eveniment artistic pentru proletariatul romîn.

Țesătorii apar apoi și în repertoriul cercurilor artistice muncitorești care își duc activitatea la București, între cele două războaie mondiale. Revista „Cultura proletară“, într-un articol închinat teatrului proletar (nr. 2—3 din 1927), vorbind despre necesitatea unui teatru al muncitorilor și despre alcătuirea unui repertoriu cu caracter revoluționar, consideră printre autorii demni să fie prezenți într-un asemenea repertoriu și pe Gerhart Hauptmann. După ce analizează activitatea, incontestabil modestă (pe măsura mijloacelor), dar fructuoasă, a cercului de artiști amatori din Sala Sindicatelor Unitare, apreciază jocul emoționant al artiștilor-muncitori care au interpretat actul al II-lea din *Țesătorii*.

Pe scenele profesioniste, prezența dramaturgiei lui G. Hauptmann e legată mai totdeauna de dorința unor valoroși animatori ai teatrului de a ridica nivelul artistic al creației scenice și gustul artistic al publicului.

În timpul primului său directorat (1905—1908), Alexandru Davila a introdus în repertoriul primei scene a fării numele lui Gerhart Hauptmann, punînd în scenă *Oameni singuratici* (premiera, 12 martie 1907, cu titlul sugestiv *Două lumi*). Piesa nu s-a bucurat însă de înțelegerea deplină a publicului acelor timpuri, cu tot jocul nuanțat, sobru și fin al lui Tony Bulandra (strălucitul interpret al nefericitului intelectual Johannes Vockerat) și al celorlalți actori, toți de mîna întii, distribuți în piesă: Lucia Sturdza Bulandra, Ion Petrescu, Ion Livescu, G. Achille ș.a.

Public prin excelență „de melodramă“, spectatorii acelei vremi nu se puteau împăca cu drama de idei. Din acest motiv, această dramă va rămîne de altfel multă vreme singura din vasta operă a lui Gerhart Hauptmann reprezentată pe scenele bucureștene. Abia în 1936, teatrul companiei Bulandra-Maximilian-Storin va repune scrisul lui Hauptmann pe afiș, înscriind în repertoriul ei, cunoscut pentru ținuta lui serioasă, drama *Înainte de apusul soarelui*. Nu putem trece însă cu vederea — deși între 1907 și 1936 pe scenele capitalei noastre nu se mai înregistrează nici o reprezentație cu piesele lui Gerhart Hauptmann — că numele lui apare frecvent în dezbaterile criticii literare a timpului, că piesele lui sînt

-cu deosebite și amplu comentate cu prilejul vizitei citorva trupe străine și al unor spectacole montate în teatrele din provincie.

În decembrie 1922, cunoscutul actor Paul Wegener a interpretat, în cadrul turneului întreprins în capitală, savuroasa comedie *Colegul Crampton*, iar în februarie 1930, Raoul Aslan, venit din Viena cu trupa „Burgtheater“-ului, repurtează un deosebit succes ca interpret al lui Gabriel Schilling din piesa *Fuga lui Gabriel Schilling*.

Trupa germană din Ardeal face de asemenea, în luna mai 1924, un turneu la București, cu comedia, plină de aluzii incisive la adresa poliției lui Bismarck, *Blana de biber*.

Teatrul Național din Craiova a jucat în stagiunea 1925/1926, pe vremea directoratului lui Drăgoescu, *Înălțarea spre cer a lui Hannele*. Victor Ion Popa montează, tot în provincie, în 1928, *Clopotul scufundat*. El dovedea cu această punere în scenă o veche prețuire pentru dramaturgul german, prețuire pe care avea să și-o manifeste din plin abia în 1932, când, după propria lui mărturisire, avusese norocul de a afla în Gh. Storin pe interpretul ideal și în echipa companiei Bulandra valorile artistice cu adevărat prielnice unei bune montări a piesei *Înainte de apusul soarelui*. Premiera a avut loc în seara zilei de vineri 6 noiembrie 1932, sub titlul *În amurg*. Alături de Storin, au dat viață eroilor lui Hauptmann: Marietta Anca, tulburătoare și originală interpretă a lui Inken Peters, Ion Talianu, remarcabil în rolul omului de afaceri Erick Klamroth, Tony Bulandra, distins și rezervat în rolul prietenului lui Clausen, Geiger. Alături de aceștia, Dina Cocea, Nelly Sterian, Fory Etterle, Marcel Enescu, Mania Antonova ș.a. au completat distribuția care a constituit, împreună cu regia lui Victor Ion Popa, cheia succesului acestei piese în țara noastră.

Ecurile în presa vremii, trezite de spectacol și îndeosebi de creația lui Gh. Storin, oglindesc emoția cu care publicul a întâmpinat montarea acestei drame, aspră demascare a dedesubturilor societății burghize pe pragul prăbușirii.

Doi ani mai târziu, Paul Gusty pune în scenă, la Teatrul Național, *Clopotul scufundat*. Piesa aceasta a însemnat, în drumul scriitoricesc al lui Hauptmann, o abatere de la realism, pe întortochiatele cărări ale simbolismului. Paul Gusty, după cum foarte bine a sesizat Mihail Sebastian în cronică pe care o face spectacolului, a pus-o în scenă, pe baza unei frumoase tălmăciri datorate lui Adrian Maniu, numai pentru fondul ei profund poetic: „Iar premiera, dacă cumva n-a fost un eveniment teatral, a fost, și nu e puțin lucru, un eveniment de poezie“.

Printre interpreții care au rostit versurile sub supravegherea blind-severă a maestrului au fost: Al. Pop-Marțian în rolul Clopotarului, Niki Atanasiu în Căpriță, N. Brancomir în rolul episodice al Preotului, Gheorghe Ciprian în Răcănel și G. Baldovin în Muma pădurii.

* * *

Cu toate contradicțiile pe care le găsim în opera dramatică, în lucrările în proză sau în versurile lui Gerhart Hauptmann, el rămâne pentru noi autorul *Țesătorilor*, cel pe care l-au jucat muncitorii în anii luptelor grele împotriva asupririi capitaliste, scriitorul pe care l-au prețuit Al. Davila, Paul Gusty, Victor Ion Popa. Și chiar dacă multe pagini ale lui Hauptmann vorbesc despre renunțarea la luptă, sînt mult mai multe cele care vorbesc despre cei ce suferă de pe urma nedreptății sociale și care îi condamnă pe cei răspunzători de acele nedreptăți, stăpînii lumii capitaliste. Acele pagini îi asigură nemurirea.

Ileana Berlogea